

SADURCZYKUS TIMES

Luty 2021

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

TAJNE

spec. znaczenia

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

11
08
29
5

TECZKA

ZABEZPIECZENIE

[REDACTED]

WYDAWCA

tajnego współpracownika, właściciela LK, MK, SK

Nr

N. IV 2, III

*help to 2 entel.
25-1-85 r. p*

ZAREGISTROWANO w WYDZ. I

pod nr 82399

dn. 24.09.83 podpis *[Signature]*

Nr składnicy mater. operac.	
Kategoria akt	

Zaczęto dn. 19 .. r.

Zakończono dn. 19 .. r.

Rękopisy o Stanie Wojennym - Sprawa Edwarda Puacza i Marka Nowakowskiego (1983).

Doktrynalne podłoże wrogości w komunistycznej myśli politycznej odnosiło się do wroga obiektywnego. Jego kategoria była immanentną cechą rzeczywistości politycznej potrzebną do podtrzymania opresyjnego systemu. Zadaniem służb specjalnych, jako elementu systemu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) było stworzenie katalogu wrogów politycznych. Tym sposobem wrogiem można było stać się z dnia na dzień. Tkwiła w tym swoista racjonalność działania osób zaangażowanych w budowę systemu i realizująca interesy komunistycznych elit. Państwo totalitarne wystąpiło przeciwko wrogom reżimu, jak i wybranym grupom ludności. W ocenie Krystyny Trembickiej historyka i politologa z Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie w systemie totalitarnym istniały trzy kategorie wrogów: realny, obiektywny i potencjalny. W praktyce potencjalnym wrogiem był każdy, kogo posadzono o „złe” pochodzenie społeczne, czy osoby które miały kontakty z zagranicą. W ocenie Służb Bezpieczeństwa do katalogu wrogów systemu należał Edward Puacz działacz polonijny a zarazem właściciel księgarni w Chicago (Polonia Bookstore). Urodził się 13 października 1905 r. w Siedlcach. Był synem Napoleona i Heleny Radkiewicz. Wychowany był w rodzinie ziemiańskiej w Warszawie. Po ukończeniu szkoły średniej u progu niepodległości dalszą naukę odbył w Paryżu. Początkowo studiował na Wydziale Ekonomiki Rolnej, po czym wstąpił do École de Sciences Politiques (Szkola Nauk Politycznych). Dyplom prestiżowej uczelni otrzymał w okresie międzywojennym. Szeroka wiedza ogólna i zdobyte wykształcenie pozwoliło mu stać się znanym i cenionym dziennikarzem. Wówczas narodziło się credo życiowe E. Puacza, które brzmiało „sprawiedliwość społeczna w nowym demokratycznym państwie”, stało się wykładnią na przyszłe lata działalności społecznej.

W ramach działalności wydawniczej Edward Puacz, odwiedził Polskę w 1977 r. Gościł na ul. Długiej w Warszawie w oficynie wydawniczej. Spotkał się z Markiem Nowakowskim, publicystą i członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w sprawie druku jego opowiadań biograficznych, rękopisów pamiętnikarskich i publikacji. Edward Puacz okazał się energicznym i bardzo rzeczowym sześćdziesięcioletkiem o ogolonej głowie, noszący okulary w złotej oprawie. Podczas wizyty rozpiął szeroki pas od spodni i wyciągnął zwitek dolarów, które udało mu się przemyścić podczas odprawy celnej na lotnisku Okęcie. Do kolejnego spotkania między nimi doszło już po zniesieniu stanu Wojennego w Polsce 28 sierpnia 1983 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nadało Puaczowi kryptonim „Wydawca”. Należy zaznaczyć, że SB nadawała każdej rozpracowywanej przez siebie - osobie, czy wydarzeniu itp. charakterystyczne kryptonimy operacyjne, odnoszące się do cech specjalnych osób rozpracowanych, nazw, czy zdarzeń. Na stronie tytułowej „Teczki” znajdowała się odręcznie napisana sygnatura wydziału IV departamentu III Wydział IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW), zajmowała się między innymi infiltracją Krajowej Komisji Koordynacyjnej Wydawnictw Prasowych i Agencji NSZZ „Solidarność”. Powyższa notatka świadczy dobitnie dlaczego ta sprawa trafiła do „rozpracowania” właśnie tam. Departament III Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, czyli komórka organizacyjna SB, była organem w strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, działający w latach 1956-1990. Prowadziła walkę z działalnością antypaństwową w kraju, odpowiadała za tzw. nadbudowę tj. w rozumieniu marksistowskim sferą niematerialną odnoszącą się do ideologii, kultury i nauki. Teczka sprawy została zarejestrowana w Wydziale I MSW zajmującym się instrukcjami i analizami polityczno-operacyjnymi. A zatem mamy dotychczas z początkowym gromadzeniem materiałów, analizowaniem i oczywiście jeśli zachodziła potrzeba sfabrykowaniem obciążających dowodów. Podczas pobytu w Polsce Edward Puacz wraz z żoną nawiązali kontakty z działaczami antypaństwowymi, od których otrzymali nielegalne wydawnictwa książkowe. Z przebiegu kontaktu z Markiem Nowakowskim wynika, że w notatce znajdują się informacje dotyczące numerów paszportów i typów paszportów małżeństwa Puaczów (E. Puacz numer paszportu 3777752). Należy dodać, że żona Edwarda Puacza Mirosława Stanisławska-Puacz posiadała paszport konsularny, a ważność wizy wydana była na miesiąc. Jak wynika z pisma E. Puacz przybył do Polski przez przejście graniczne w Świecku w celach handlowych, zaś jego żona turystycznych. Wygląda na to, że powyższe informacje SB zdobyła od osób pracujących na przejściach granicznych bądź bezpośrednio w MSW, które zajmowało się sprawami paszportowymi itp. E. Puacz nie figurował w kartotece Departamentu I. Figurował natomiast w Biurze C. (numery akt z biura C k. 3).

Radosław Borzęcki

Księgarnia polonijna przez wiele lat była największym domem książki w Stanach Zjednoczonych. Nakładem jego wydawnictwa ukazał się m. in. zbiór felietonów Stefana Kisielewskiego, Alfabet wspomnień Antoniego Słonimskiego, Rzecz o generale Andersie Olgierda Terleckiego, Pamiętniki Zygmunta Żuławskiego, nestora przedwojennej PPS, który już w komunistycznym Sejmie próbował odzywać się wolnym głosem polskiego patrioty. Księgarnia uchodziła za jedno z największych centr kolportażu w Stanach centralnych i zachodnim wybrzeżu. Zasięgiem swojej działalności obejmowała teren Kanady i Wielkiej Brytanii, a jej przedstawiciele uczestniczyli w organizowanych spotkaniach wydawców i księgarzy. Ideowo E. Puacz związany był z Kongresem Polonii Amerykańskiej (KPA), oraz Stowarzyszeniem Kombatantów Polskich (SKP). Poprzez działalność wydawniczą i polonijną związał się z agendami rządu londyńskiego. Należy zaznaczyć, że E. Puacz miał przyjacielskie kontakty z redakcją paryskiej „Kultury” Jerzego Giedroycia, która uchodziła za jedno z najważniejszych pism polskiej emigracji niepodległościowej po 1945 r. Środowiska związane z pismem redagowanym przez Redaktora i Instytut Literacki w Paryżu wnikliwie śledziły sytuację polityczną w Polsce Ludowej, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktów społecznych. Zespół „Kultury” z którym E. Puacz utrzymywał bliskie kontakty pełnił funkcję nieformalnego ambasadora polskiej opozycji na Zachodzie. Sam pisywał do „Kultury”, głównie na tematy Polonii amerykańskiej. Publicyści polityczni analizowali programy i koncepcje najważniejszych nurtów opozycyjnych w Polsce oraz w publicystyce emigracyjnej deliberowali na temat ich celów i metod działania. Konfrontowali w ten sposób główne założenia i kategorie myśli politycznej opozycji demokratycznej, która była tworzona przez opiniotwórcze, główne środowiska emigracyjne. E. Puacz współpracował także z Biurem NSZZ „Solidarność” w Paryżu. Utrzymywał również kontakty z emigracją w Szwecji, skąd miał otrzymywać przemycone z Polski nielegalne wydawnictwa „Solidarności”.

E. Puacz był członkiem nieformalnej grupy inteligencji twórczej nastawionej opozycyjnie wobec systemu politycznego Polski Ludowej. Prowadził agenturalną działalność u boku emigracji londyńskiej i ze strukturami rządu na uchodźctwie, co budziło wątpliwość SB. W tym celu nawiązał kontakty ze wszystkimi wydawnictwami emigracyjnymi w Londynie, Paryżu i Toronto. Utrzymywał przyjacielskie kontakty ze znanymi przedstawicielami emigracyjnych struktur Polskiej Partii Socjalistycznej m. in. Adamem Ciołkoszem, Lidią Ciołkoszową, J. Giedroyciem a także z przedstawicielami londyńskich i chicagowskich struktur ruchu narodowego. Należy podkreślić, że E. Puacz podjął pionierską akcję sprzedaży książek polskich do bibliotek publicznych w Stanach Zjednoczonych. Podkreślał znaczenie książek w obcych językach o Polsce, które były promocją zniewolonego państwa. Pod koniec lat 60. XX w. ze środowiskiem „Kultury” paryskiej były związane środowiska emigracji po marcowej. Jej przedstawiciele głównie pochodzenia żydowskiego w 1968 r. osiedlili się głównie we Francji (Paryż), Wielkiej Brytanii (Londyn), Kanadzie (Toronto) i Stanach Zjednoczonych (Nowy Jork i Chicago). Z kolei w latach 70. XX w. ukształtował nowy nurt opozycyjny silnie nawiązujący do tradycji niepodległościowych. Lekkie rozluźnienie nastąpiło w okresie gierkowskim (1970-1980), gdy Program Polskiego Porozumienia Niepodległościowa w Kraju podkreślał rolę narodu polskiego jako suwerena, równości obywateli wobec prawa, poszanowaniu roli Kościoła Katolickiego i odwołania się do dziedzictwa wolnościowego. Przyjęto wówczas nową inicjatywę opozycyjną ze sporym entuzjazmem, dostrzegając szansę umożliwiającą skuteczną walkę o prawa obywatelskie.

Marek Nowakowski

W ramach działalności wydawniczej Edward Puacz, odwiedził Polskę w 1977 r. Gościł na ul. Długiej w Warszawie w oficynie wydawniczej. Spotkał się z Markiem Nowakowskim, publicystą i członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w sprawie druku jego opowiadań biograficznych, rękopisów pamiętnikarskich i publikacji. Edward Puacz okazał się energicznym i bardzo rzeczowym sześćdziesięcioletnim o ogolonej głowie, noszący okulary w złotej oprawie. Podczas wizyty rozpiął szeroki pas od spodni i wyciągnął zwitek dolarów, które udało mu się przemyścić podczas odprawy celnej na lotnisku Okęcie. Do kolejnego spotkania między nimi doszło już po zniesieniu stanu Wojennego w Polsce 28 sierpnia 1983 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nadało Puaczowi kryptonim „Wydawca”. Należy zaznaczyć, że SB nadawała każdej rozpracowywanej przez siebie - osobie, czy wydarzeniu itp. charakterystyczne kryptonimy operacyjne, odnoszące się do cech specjalnych osób rozpracowanych, nazw, czy zdarzeń. Na stronie tytułowej „Teczki” znajdowała się odrębnie napisana sygnatura wydziału IV departamentu III Wydział IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW), zajmowała się między innymi infiltracją Krajowej Komisji Koordynacyjnej Wydawnictw Prasowych i Agencji NSZZ „Solidarność”. Powyższa notatka świadczy dobitnie dlaczego ta sprawa trafiła do „rozpracowania” właśnie tam. Departament III Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, czyli komórka organizacyjna SB, była organem w strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, działający w latach 1956-1990. Prowadziła walkę z działalnością antypaństwową w kraju, odpowiadała za tzw. nadbudowę tj. w rozumieniu marksistowskim sferą niematerialną odnoszącą się do ideologii, kultury i nauki. Teczka sprawy została zarejestrowana w Wydziale IMSW zajmującym się instrukcjami i analizami polityczno-operacyjnymi. A zatem mamy do czynienia z początkowym gromadzeniem materiałów, analizowaniem i oczywiście jeśli zachodziła potrzeba sfabrykowaniem obciążających dowodów. Podczas pobytu w Polsce Edward Puacz wraz z żoną nawiązał kontakty z działaczami antypaństwowymi, od których otrzymali nielegalne wydawnictwa książkowe. Z przebiegu kontaktu z Markiem Nowakowskim wynika, że w notatce znajdują się informacje dotyczące numerów paszportów i typów paszportów małżeństwa Puaczów (E. Puacz numer paszportu 377752). Należy dodać, że żona Edwarda Puacza Mirosława Stanisławska-Puacz posiadała paszport konsularny, a ważność wizy wydana była na miesiąc. Jak wynika z pisma E. Puacz przybył do Polski przez przejście graniczne w Świecku w celach handlowych, zaś jego żona turystycznych. Wygląda na to, że powyższe informacje SB zdobyła od osób pracujących na przejściach granicznych bądź bezpośrednio w MSW, które zajmowało się sprawami paszportowymi itp. E. Puacz nie figurował w kartotece Departamentu I. Figurował natomiast w Biurze C. (numery akt z biura Ck 3).

Należy zaznaczyć, że pion ewidencyjno-archiwalny SB w ministerstwie w randze departamentu czyli Biuro „C”, występowało pod oficjalną nazwą Centralne Archiwum MSW. W komendach wojewódzkich Milicji Obywatelskiej (MO-od 1983 r. WUSW) w randze wydziału zajmowało się przechowywaniem dokumentacji archiwalnej (akta agentury, operacyjne, administracyjne itp.) oraz prowadzeniem kartotek ewidencji operacyjnej. Oznaczałoby to, że „Wydawca” był już znany SB i figurował w aktach. Natomiast egzemplarz pojedynczy, notatka sporządzona przez por. Edwarda Jurewicza w formie odrębnej, świadczyłaby, że porucznik prowadzący spotkał się z „Osobowym Źródłem Informacji” i podczas spotkania sporządził odrębną notkę. Była to powszechna praktyka w szeregach SB. Z dalszej analizy wynika (k. 4), że sporządzony szyfrogram adresowany był do Dowódcy Wojsk Ochrony Pogranicza DS. Zwiadu-Adresat A. Warda. Nadawcą był z-ca Dyrektora Departamentu III MSW płk Jacek Sosnowski. Powyższy dokument okazał się rozkazem z MSW, który dotyczył przeszukania rzecz osobistych E. Puacza na przejściu granicznym w Świecku. Stwierdzenie „uprzejmie proszę o spowodowanie”-to eufemizm. SB podejrzewała, że przy przeszukaniu bagaży Puacza natrafia na tzw. „bibule” czyli rękopisy, maszynopisy odnoszące się do Stanu Wojennego w Polsce, oraz wydawnictwa, które miał przemyścić na Zachód. Polskę opuścił pociągiem relacji Warszawa-Wiedeń w Żebrzydowicach 21 września 1983r. Z kolei (k. 5) dotyczy dokumentu, który zawiera opis sytuacji operacyjnej polegającej na racjonalnym zdefiniowaniu założeń, zdobytych materiałów, opisywanych sytuacji i kosztów. Bezpośrednim przedmiotem obserwacji jest pewien wyciąg informacji, tekstów oficjalnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które wyznaczały sens polityki odnoszącej się do obszarów życia społeczno-politycznego u progu lat 80. XX w. W ramach sprawy „Wydawca” rozpracowywany był, jako figurant „literat” Marek Nowakowski, którego sprawa operacyjna we wrześniu 1981 r. otrzymała kryptonim „Nowy”. Należy przypuszczać, że ta informacja, została najpewniej zdobyta przez założony podsłuch telefoniczny, o czym świadczy fraza w wyniku operacyjnie podjętych działań (k. 5). W latach 80. XX w. M. Nowakowski opracował „Raport o stanie wojennym”, w którym z kronikarską skrupulatnością opisał rzeczywistość tego okresu w Polsce.

Za opublikowanie był prześladowany przez ówczesne władze państwowe. Zarzucano mu „oszczercze” teksty dotyczące funkcjonowania ustroju i organów państwowych oraz współpracę z wrogimi wobec Polski ośrodkami propagandowo-dywersyjnymi. W konsekwencji za to został aresztowany i na mocy wyroku sądowego i otrzymał wyrok skazujący (1984).

Zaś służbowe streszczenie spotkania Edwarda Puacza z prof. Józefem Głombem do którego doszło 15 grudnia 1983 r. (k. 5) sporządziła mjr Wanda Andrzejewska inspektor wydziału III biura „W” MSW. Wedle zachowanej notatki służbowej spotkanie miało na celu ustalenie etapów procesu wydawniczego książki Głomba „Człowiek z pogranicza epok”, traktującej o życiu Rudolfa Modrzejewskiego. Działania mające na celu rozpracowanie Puacza przez SB były prowadzone wielotorowo. Do współpracy za granicą pozyskano osobowe źródło informacji o pseudonimie Włoch. Ze względu na powierzone zadania pełnił rolę konsultanta. Warto dodać, że tzw. konsultanci nie podlegali rejestracji. SB wykorzystywała ich ze względu na szczególne umiejętności lub posiadaną wiedzę. Głównym ich zadaniem była obserwacja prezentowanych pozycji o ciekawej tematyce, „wrogiej, antysocjalistycznej literatury”. Konsultant o pseudonimie Włoch w trakcie targów, próbował zainteresować amerykańskiego wydawcę wartościowymi pozycjami wydawanymi w kraju. Można jedynie się domyślać, że Puacz nie zdawał sobie sprawy z istniejącego stanu rzeczy. Taka „operacja”, w swych charakterze była zbyt ogólnikowa, i nie wystarczająca.

Na podstawie przeprowadzonej rozmowy z E. Puaczem konsultant wydawał rozstrzygającą ocenę do komentarza. Jedno ujawnia się tu z bezwzględną konsekwencją. W krótkim podsumowaniu były to głosy określające go, jako „pseudo wydawcę” nastawionego tylko na zysk wśród starej emigracji polskiej. To właśnie określenie zdominowało dyskurs spiskowy w tej postaci. Nie było w niej co prawda sugestii domagającej się ukarania Puacza. Godny uwagi jest fakt, że konsultant zakwalifikował go w poczet obiektywnego wroga. Najprawdopodobniej zaliczył go do grona mniejszych szkodników. W przypadku tego rodzaju nie zawsze jest jasne czy chodzi o szereg synonimiczny, tak bardzo charakterystyczną dla komunistycznego refundację. Dodajmy także, że małżonka konsultanta również była zaangażowana w działalność wywiadowczą. Z tej perspektywy miała ona kontakty z Muzeum Literatury w Warszawie, docierała do materiałów rękopiśmiennych, w celu dokonania obserwacji M. Nowakowskiego. Przede wszystkim dociekała ona czy M. Nowakowski nie złożył swoich rękopisów związanych z raportem o stanie wojennym. Przywołane wnioski stanowią niezbędne tło do dyskusji dotyczącej złożoności opisanej problematyki. Była ona udokumentowanym rejestrem przejawów aktywności SB, która jednocześnie kształtowała świadomość i zupełnie nową rzeczywistość. Komuniści, wykluczali pluralizm polityczny i osoby, które miały alternatywny program. Edward Puacz zainteresowany był głównie nabyciem wydawanych w okresie międzywojennym książek, które cieszyły się dużą popularnością. Należały do nich m. in. Trędowata, Ordynat Michorowski, Prokurator Alicja Horn. Zamierzał powyższą literaturę wydać na terenie Stanów Zjednoczonych. W księgarni Polonia Book Store w Chicago ukazywały się także publikacje M. Nowakowskiego Raport o stanie wojennym część III, oraz Notatki z codzienności (1983) wydane przez Instytut Literacki w Paryżu. Dzięki temu Polacy w Stanach Zjednoczonych uzyskiwali pełną informację o życiu rodaków w kraju. Zawierały one najbardziej wiarygodne wiadomości dotyczące sytuacji społeczno-politycznej w Polsce.

Forma rejestracji życia emigracyjnego wedle oceny dyrektora Departamentu III MSW gen. bryg. H. Dankowskiego została odnotowana w lutym 1984 r. i sporządzona w tajnym raporcie. W pewnym uproszczeniu można stwierdzić, że księgarnia Puacza sprzedawała kolejne opracowania M. Nowakowskiego Książę nocy, oraz Tutaj całować nie wolno, które próbował publikować w „Tygodniku Powszechnym”. Obficie przejawiający się w jego dorobku nurt autotematyczny dotykał zwyczajnych podłości, ale też wielkość i piękno człowieka (k. 13).

W swojej twórczości ten ceniony literat był zaliczany do tzw. pokolenia „Współczesności”, artystów, którzy rozpoczęli działalność w okresie odwilży gomułkowskiej. Zajmował się przemilczanymi obszarami życia, ludźmi z tzw. marginesu społecznego i z peryferii wielkomiejskich. Bohaterowie wielu jego utworów było ludźmi z pozostającymi w sprzeczności z prawem. Opisywał w swojej twórczości świat złodziei i paserów, przesiąknięty rzeczywistością społeczną PRL. W wielu opowiadaniach Nowakowski stosował barwne słowa, np. „charakterny”. Często używał języka nieskażonego nowomową. Dzięki temu odsłaniał rzeczywistość taką jaką ona była. Jeden z najważniejszych prozaików polskiej literatury powojennej, mistrz małych form narracyjnych, twórca realizmu peryferyjnego szybko dał się poznać jako zażarty krytyk komunizmu.

Analizując karty historii życia Edwarda Puacza (1905-1985) należy podkreślić negatywny wydźwięk propagandy, która wpisywała się w nurt najnowszych dyskusji politycznych, stanowiących ważny głos historyka. Na formowanie się powojennego rynku wydawniczego wpływała polityka władz Polski Ludowej. Dlatego misją tego wybitnego wydawcy po opuszczeniu kraju w 1965 r. było promowanie Polski w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. To przede wszystkim Chicago stało się miejscem osiadłych Polaków, którzy za oceanem budowali instytucje życia kulturalnego i politycznego.

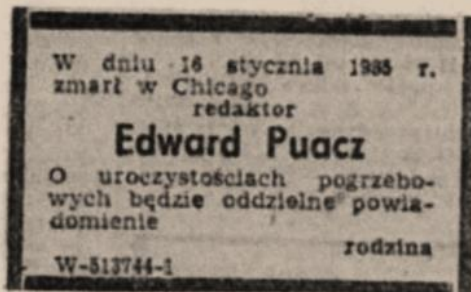
Stwierdzić należy, że E. Puacz specjalizował się w dystrybucji książek, które wychodziły wyłącznie spod pióra wartościowych polskich autorów, którzy tworzyli zarówno w państwie jak i na emigracji. Niektóre z tych publikacji ukazywały się również w języku angielskim. Podejmował on też pionierską akcję rozprowadzania książek polskich do bibliotek publicznych w Ameryce. Jego bliskim doradcą i kierownikiem działu była jego żona Mira. Przez wiele lat E. Puacz ściśle współpracował z „Kulturą” paryską, z Polską Fundacją Kulturalną w Londynie, oraz z Instytutem Literackim w Paryżu. Po jego śmierci w 1985 r. księgarnie Polonia w Chicago przejęła jego żona. Oprócz prac naukowych zamieszczała także krytyczne edycje materiałów źródłowych, recenzje polskich i zagranicznych publikacji specjalistycznych. Należy zauważyć, że E. Puacz był przydatnym „kozłem ofiarnym”, który pozwalał usprawiedliwić niepowodzenia systemu władzy, dawał możliwości odwrócenia uwagi od porażek i pokazania rządzącym winnego, a być może był przydatny do gier taktycznych.

Po dokonaniu dogłębnej analizy materiałów źródłowych należy stwierdzić, że dla komunistycznej władzy w Polsce bardziej niebezpieczny okazał się Marek Nowakowski. Portretując codzienne życie przeciętnych obywateli ukazywał ich na marginesie totalitarnego państwa ze względu na wyznawany i praktykowany przez siebie system wartości. Obiektywnie i krytycznie opisywał istniejącą rzeczywistość. W swoich publikacjach posługiwał się faktami i wydarzeniami, które negatywnie oceniały funkcjonowanie organów państwowych. Należy dodać, że był on także cenionym prelegentem, którego cechował swoistego rodzaju puryzm językowy. W jego publikacjach znaczącą rolę odrywały losy prostych ludzi ulicy, a ich życie i codzienna działalność stały się głównym impulsem do pisania. Współpracował z J. Giedroyciem i na łach paryskiej „Kultury” (1969-1972, 1976-1977) zamieszczał swoje opowiadania pod pseudonimem „Seweryn Kwarc”.

IPN BU 0222/156

34
37

Nekrolog
z „Życia Warszawy”
nr 18 z 1985.01.22 wtorek

Odnosząc się do efektu wizerunkowego można stwierdzić, że w okresie gierkowskim M. Nowakowski w 1972 r. przebywał na stypendium International Writing Program na Uniwersytecie w Iowa (USA). Po powrocie do Polski był współzałożycielem i redaktorem niezależnego pisma „Zapis” (1977). Po powstaniu Solidarności na początku lat 80. stał się członkiem Komisji ds. Współpracy. W odniesieniu do opisanej sytuacji realnego zagrożenia, Marek Nowakowski okazał się nie tylko podmiotowym wrogiem rzeczywistym, ale i głównym przeciwnikiem politycznym, co było immanentną cechą komunistycznego stylu myślenia. Dla rządzących i partii komunistycznej groźne było wszystko, co odbiegało od pożądanego sposobu rozumowania i zachowania, co znajdowało się poza dyspozycją władzy. Jeśli przyjąć, że celem rządzących w Polsce komunistów była budowa państwa, które choćby byłoby zbliżone do marksistowsko-leninowskiego wzorca to ze strony Marka Nowakowskiego było największe zagrożenie, który miał aspiracje i możliwości oddziaływania na społeczeństwo. Był niezbędnym wzmocnieniem służącym mobilizacji politycznej obejmującej swym zasięgiem wielką przestrzeń polityczną i długi czas oraz ludzi, opozycjonistów i strajkujących robotników. Równie istotna była przez niego dokonująca się ocena rzeczywistości, przekształcenie struktur społecznych, stosunków własnościowych i zmiany prądów intelektualnych. Pragnął połączyć ludzi szczególnym rodzajem więzi i stworzyć byt zdolny do urzeczywistnienia przedkładanej w myśli politycznej polskiej opozycji demokratycznej, pożądanej projekcji rzeczywistości politycznej zawartej w narracji zewnętrzeńnie koherentnej i spójnej, stanowiącej element określonego systemu aksjologii politycznej. Na łamach swych dzieł nawoływał do tworzenia pożądanego ładu pozwalającego na komunikację szerokich zbiorowości we współdziałaniu. Można zaryzykować stwierdzenie, że odnosząc się do egzystencji człowieka, autor wprowadzał przekaz psychologiczno-emocjonalny, mobilizujący społeczeństwo do walki. Nie ma wątpliwości, że obydwaj przedstawiciele nurtu niepodległościowego w okresie PRL, tj. Edward Puacz i Marek Nowakowski zaliczali się do elity opozycyjnej. Położyli znaczące zasługi w kształtowaniu oblicza emigracji polskiej na terenie Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej. Byli niekłamnymi autorytetami. Obydwaj w sposób istotny wpisali się w tworzenie jednolitego frontu wśród polonii amerykańskiej. Przyczynili się do konsolidacji swojego środowiska na rzecz wspierania niepodległości własnego państwa. Swoim słowem i twórczością wpisali się na trwałe w dzieło walki o wolną Polskę.

BIBLIOGRAFIA

Materialy archiwalne

AIPN, Akta operacyjne sprawa „Wydawca”, 0222/156BU, *Informacja dot. E. Puacza-właściciela „Polonia Book Store and Publishers Co. w Chicago”*, 17.12.1983 rok.

Akta operacyjne sprawa „Wydawca”, 0222/156BU; *Pismo do Dyrektora Departamentu III MSW Generała Brygady Henryka Dankowskiego*, 2.02. 1984, k. 13IPN BU 0222/156.

AIPN BU, 0222/156, *Wyciąg z informacji konsultanta pseudonim „Włoch”*, 22 XI 1983 r.

Artykuły w monografiach autorskich i pracach zbiorowych

- Applebaum A., *Gulag*, z j. ang. przeł. J. Urbański, Warszawa 2005.
- Arendt H., *Korzenie totalitaryzmu*, t. 2, tłum. D. Grinberg, M. Szawiel, Warszawa 2008.
- Becker R., *Totalitaryzm, geneza, istota, upadek*, Toruń 1992.
- Centrum władzy. Protokoły posiedzeń kierownictwa PZPR. Wybór z lat 1949-1970*, oprac. A. Dudek, A. Kochański, K. Persak, Warszawa 2000.
- Chwastyk-Kowalczyk J., *Katyń, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, Kielce 2011.
- Chwastyk-Kowalczyk J., *Londyński „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” w latach 1944-1989. Gazeta codzienna jako środek przekazu komunikatów kulturowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2008.
- Chwastyk-Kowalczyk J., *Londyński „Nowy Czas” na początku XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2019.
- Chwastyk-Kowalczyk J., *Londyński „Pamiętnik Literacki” – organ Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie w latach 1976-2018*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2019.
- Chwastyk-Kowalczyk J., *Obraz edukacji Polaków na obczyźnie na łamach czasopism emigracyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2014.
- Komunizm. *Ideologia, system, ludzie*, red. T. Szarota, Warszawa 2001.
- Linz J. J., *Totalitaryzm i autorytaryzm*, [w:] *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, wybór i oprac. J. Szczupaczyński, Warszawa 1995.
- Skarzyński R., *Mobilizacja polityczna. Współpraca i rywalizacja człowieka współczesnego w wielkiej przestrzeni i długim czasie*, Warszawa 2011.
- Sołżenicyn A., *Archipelag Gulag 1918-1956. Próba dochodzenia literackiego*, t. 1, autoryzowany przekład z j. ros. J. Pomianowski (M. Kaniowski), Warszawa 1991.
- Trembicka K., *Mediator, obserwator i świadek historii. Kościół katolicki wobec Okrągłego Stołu*, [w:] *Kościół - religia - myśl katolicka. Księga Jubileuszowa z okazji 70 rocznicy urodzin Pana Profesora Antoniego Mieczkowskiego*, red. E. Maj, A. Wójcik, J. Sanecka, E. Podgajna, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012.
- Trembicka K., *Okrągły Stół w Polsce. Studium o porozumieniu politycznym*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003.
- Trembicka K. W., *Wrogowie w myśli politycznej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, Lublin 2013.
- Władza a społeczeństwo w PRL*, red. A. Friszke, Warszawa 2003.
- Wizje i realia: Studia o realizacji polskiej myśli politycznej XX wieku*, red. W. Paruch, K. Trembicka, Lublin 2002.

Artykuły w periodykach specjalistycznych

- Hofman I., *Kroniki emigracyjne paryskiej „Kultury”. Rekonesans badawczy*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia*. Vol. 9, (2002).
- Kamiński L., *Władza wobec opozycji (1976-1989)*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 2.
- Orzechowski M., *Wizja społeczeństwa socjalistycznego w teorii i praktyce polskiego ruchu robotniczego*, „Z Pola Walki” 1984, nr 1-2.

Zasoby internetowe

- Culture.pl, *Marek Nowakowski*, <https://culture.pl/pl/tworca/marek-nowakowski> [dostęp 22.10.2020]
- Kister A. G., Kalinski B., *Marek Nowakowski*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, http://www.encycsol.pl/wiki/Marek_Nowakowski [dostęp 22.10.2020].
- Nowakowski M., *Edward Puacz z Chicago*, *Rodak Pres Magazyn*, *Politycznie niepoprany*, http://www.rodaknet.com/rp_art_6012_2_czytelnia_marek_nowakowski_edward_puacz_z_chicago.htm [dostęp 22 października 2020].
- Polskie Radio, Seb, *Marek Nowakowski-Pisarz odrzuconych*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2309382.Marek-Nowakowski-pisarz-odrzuconych> [dostęp 22.10.2020]
- Sobolewska J., *Recenzja książki: Marek Nowakowski, Książki Nocy. Najlepsze opowiadania*, „Polityka” 2018, 24, IV, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/1746214,1,recenzja-ksiazki-marek-nowakowski-ksiazki-nocy-najlepsze-opowiadania.read>, [dostęp 22.10.2020].
- Ziółkowska-Boehm A., *Wierzę, że część księgarń polonijnych przetrwa jeszcze wiele lat*, „Nowy Dziennik-Polish Weekly”, <http://dziennik.com/polonia/wierze-ze-czesc-ksiegarń-polonijnych-przetrwa-jeszcze-wiele-lat/>, [dostęp 22.10.2020].

Warszawa 22.09.1983r

TAJNE SPEC. ZNACZENIA

egz. poj.

5

Notatka

dot. kontaktu H. NOWAKOWSKIEGO

z NN „Edwardem” w dniu 19.09.1983
- II - 16.09.1983W toku ustaleń okazało się, że H. NOWAKOWSKIEGO
odwiedził:

EDWARD PUACZ

ur. 13.10.1905r, obywatel USA

właściciel Zespołu Księgarni Polonijnych

zam. USA 6648 Chicago 2886 M. Milwaukee
emigrant z Polski w 1965 roku b. dziennikarz.Wymieniony przybył do Polski w celach handlowych
na podstawie L 3777752 w dniu 28.08.1983 /wiza do 28.09.83/
z żoną Mirosławą PUACZ ob. polską - pasz. konsularem
nr L IV/0271640 - urodzony 10.01.1946r. był pracownikiem
CHZ „KAS POLONA”.Wjazd ich nastąpił przez GPK ŚWIECKO autobusem
wspierzkowym /33 osoby/ nr rej. WSG 808B.W dniu 21.09.83 Edward i Mirosława PUACZ odwiedzili
H. NOWAKOWSKIEGO w domu omawiając sprawę pomocy
finansowej dla NOW-ej.E. PUACZ w kartotece Dep. I MSU nie figuruje.
W Biurze C figuruje do nr 22489/II/5 i 36787/II - akta pobraneMieszkał M. [REDACTED]
[REDACTED]
40149 inf. Biuro B MSU
23.09.1983 r.Inspr. Wydz. IV Dep. III MSU
por. Edward Jurewicz

Warszawa, dnia 23 września 1983 r. 3
6SZYBROGRAM
Z-CA DYREKTORA
DEPARTAMENTU III MSW

plk Jacek Sosnowski

2309.83/

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTERSTWO
SPRAW WNETRZNYCH

OEW 01828/83

T A J N E

Egz. poj.

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowychZ-CA DOWÓDCY WOJSK OCHRONY POGRANICZA
D/S ZWIADUPLK E. W A R D A

Uprzejmie proszę o spowodowanie dokonania kontroli osobistej i bagażu obywatela USA Edwarda PUACZ s. Napoleona ur. 13.10.1905 r. w Siedlcach, właściciela Zespołu Księgarni Polonijnych w Chicago, zam. USA Chicago, posługującego się paszportem Z-3777752 oraz jego żony, obywatelki polskiej Mirosławy PUACZ c. Tadeusza, ur. 10.01.1946 r. posługującej się paszportem konsularnym K-IV-0271640.

Edward PUACZ przybył do Polski 28 sierpnia 1983 r. przez GPK-Świecko w 33 osobowej grupie turystycznej w celach handlowych a jego żona w celach turystycznych. Ważność ich wizy mija 28.09.1983 r.

Podczas pobytu w Polsce w/w nawiązali kontakty z działaczami antypaństwowymi, od których otrzymali nielegalne wydawnictwa książkowe i opracowania do wykorzystania w antypolskiej kampanii na Zachodzie.

Wyjazd nastąpi prawdopodobnie pociągami do Wiednia w bieżącym tygodniu.

Z-CA DYREKTORA DEPARTAMENTU III MSW

PLK J. SOSNOWSKI *J. Sosnowski*

SZYBROGRAM WYSYLANY Nr	39309
PRZYJĘTO	23 WRZE 1983 <i>15⁰³</i>
	(data, godzina, podpis)
ZASZYFROWANO	23 WRZE 1983 <i>16⁵⁰</i>
	(data, godzina, podpis)

WOP poinformował Njdr. IV Dep. III MSW, że w/wym osoby wyjechały z Polski w dniu 21.09.1983r. przez GPK w Żelaznowicach (pociąg relacji Warszawa - Wiedeń) strona: 0018

Latmieroska w

Warszawa, dnia 7 października 1983 r.

4
7T A J N E

Egz. nr ...

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowychA N A L I Z Adot. kontaktów obywatela USA Edwarda PUACZ z figurantem
sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. "NOWY"I. Sytuacja operacyjna

W toku prowadzonej sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. "NOWY" ustalono, że z figurantem - literatem Markiem Nowakowskim w dniu 1.09.1983 r. usiłował nawiązać telefoniczny kontakt nn mężczyzna. Żona figuranta poinformowała nn rozmówcę, że mąż aktualnie przebywa poza Warszawą i spodziewa się jego powrotu w dniu 5.09.br.

W dniu 7.09.br. nn mężczyzna telefonicznie skontaktował się z Markiem Nowakowskim. Z treści prowadzonej rozmowy wynikało, że wymieniony chętnie spotka się z rozmówcą.

W wyniku operacyjnie podjętych działań ustalono, że nn mężczyzną jest Edward PUACZ s. Napoleona i Heleny Radkiewicz ur. 13.10.1905 r. w Siedlcach, z zawodu dziennikarz, obecnie obywatel USA, właściciel zespołu księgarni polonijnych w Chicago, zam. 6618 Chicago, 2886 Milwaukee Ave. USA.

II. Przebieg spotkań i prowadzonych rozmów E.PUACZA z M. Nowakowskim i innymi figurantami.

W dniu 11.09.br. M. Nowakowski i jego żona gościli Antoniego Liberę, który powiadomił wymienionych, że w dniu dzisiejszym przebywał u niego w domu E. PUACZ. Z treści prowadzonej rozmowy wynikało, że przebywał wraz z nim na giełdzie na Wolumenie. E. PUACZ zainteresowany był głównie nabyciem wydanych w okresie międzywojennym książek, które cieszyły się popularnością niewybrednych czytelników /"Trędowata", "Ordynat Michorowski", "Prokurator Alicja Horn" itp./.

Wymieniony zamierza wydać tego rodzaju literaturę na terenie USA, licząc na zrobienie dobrego interesu wśród starej emi-

OE.W.02286/83

Warszawa, dnia 16. 11. 1983r.

MINISTERSTWO SPRAW WNETRZNYCH

T A J N E

Egz. poj.

200 L. dz.

XPA-09180/83

NACZELNIK WYDZIAŁU IV
DEPARTAMENTU III

M S W

Przesyłam według kompetencji notatkę /1/ służbową /e/

nr. OE-IV-002007/83, OE-IV-0022/76, OE-IV-0014/74

z dnia 14. 11. 83r.

Wyk 1 egz

WA/WP

NACZELNIK WYDZIAŁU III BIURA "W"

ZASTĘPCA NACZELNIKA
WYDZIAŁU III BIURA "W" MSW

ppłk mgr Alicja Kuklińska

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

Warszawa dnia 15.11. 1983r.

Tajne

Egz. poj.

NOTATKA SŁUŻBOWA

dot. sprawy nr. OE-IV-002007/83

W dniu 15. 11. 83r. ustaliłam, że prof. Józef Głomb zam. Gliwice ul. Mieszka I 14/3 skontaktował się z Edwardem Puaczem - "Polonia" Book Store Publishers Co, 2886 Milwaukee Ave, Chicago, ILL 60618 w sprawie wydania w USA swojej książki o Rudolfie Modrzejewskim. Nie ukrywa, że byłby bardzo rad gdyby książka "Człowiek z pogranicza epok" mogła ukazać się w kraju, w którym jej bohater żył i pracował.

Cieszy się, że zamierzenie to może być realizowane przez Dom Wydawniczy Edwda Puacza. Zdejmuje sobie sprawę, że ewent. wydanie książki wymaga pewnych działań wstępnych. Jest więc gotów do wszelkich rozmów i deklaruje chęć podjęcia współpracy w zakresie przygotowania angielskiego wydania książki.

Insp. Wydziału III Biura "W"

W. Andryj
mjr. Wanda Andrzejewska

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

16
19

TAJNE SPEC. ZNACZEŃCIVIA

Kluczyq z informacji konsultanta ps. "WŁOCH"
- z dnia 22.11.1982r.

I. Konsultant ps. "Włoch" brał udział w tegorecznych ~~zorganizowanych~~ w charakterze ~~organizatora~~ polskich wydawnictw. Z racji pełnionej funkcji, przebywa w zasadzie w obrębie tegoż stoiska.

W trakcie trwania Targów pod nieobecność polskich wystawców, umieszczone dwie naklejki z napisem "Solidarność" - na szybie działowej stoiska oraz na afiszu reklamowym. Nie stwierdzono faktu podkładania między prezentowanymi pozycjami wrogiej - antyseccjalistycznej literatury, broszur, ulotek itp., jak to miało miejsce w trakcie poprzednich Targów Książki. Również nie zanotowano przypadków decierania do polskiego stoiska osób, które prowadzą aktualnie poza granicami naszego kraju wrogą, antypolską działalność. Zachowanie się członków polskiej delegacji w trakcie wymienionej imprezy nie wzbudzało podejrzeń.

Polską ekspozycję odwiedził dwukrotnie wraz z żoną Edward PUACZ - wydawca polonijny z USA, który nawiązał kontakt z konsultantem. W trakcie prowadzonych rozmów zwierzył się, że jego wydawnictwo zaopatruje w USA ośrodki slawistyczne. Konsultant próbował zainteresować wymienionego wartościowymi pozycjami wydanymi w kraju, lecz nie przyniosło to żadnego efektu. Zaobserwował, że E. PUACZA interesowały jedynie popularne pozycje beletrystyczne, które zdaniem konsultanta mogą cieszyć się wzięciem wśród tzw. starej emigracji zarobkowej. Więcej zainteresowania i inicjatywy przejawiała żona E. PUACZA, która w sporządzonym przez siebie wykazie książek ujęła ciekawsze pozycje beletrystyczne, ponadto książki dla dzieci.

Konsultant określił E. PUACZA na podstawie prowadzonej rozmowy jako tzw. pseudowydawcę, zainteresowanego wyłącznie osiągnięciem zysku z racji prowadzonego wydawnictwa. Wymieniony w czasie rozmowy nie ujawnił przed konsultantem faktu niedawnego pobytu w Polsce. Pod koniec rozmowy wręczył

Warszawa, dnia 6 grudnia 1983 r. 18

21

OEIN 002480/83

TAJNE SPEC. ZNACZENIA

Egz. nr 2...

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowychDYREKTOR DEPARTAMENTU I
MINISTERSTWA SPRAW WĘWNETRZNYCH
GEN. BRYG. Z. S A R E W I C Z

W toku prowadzenia sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. "NOWY" ustalono, że z figurantem - literatem Markiem NOWAKOWSKIM w miesiącu wrześniu 1983 r. kilkakrotnie kontaktował się przebywający w Polsce, obywatel USA, pochodzenia polskiego:

Edward PUACZ s. Napoleona i Heleny zd. Radkiewicz, ur. 13.10.1905 r. w Siedlcach, absolwent francuskiej Wyższej Szkoły Nauk Politycznych - 1928r. dziennikarz, do USA wyemigrował w grudniu 1964 r., żonaty.

Z dotychczasowego - niepotwierdzonego rozpoznania operacyjnego wynika, że E. PUACZ wywiózł z Polski rękopisy antysocjalistycznych opracowań M. NOWAKOWSKIEGO i innych opozycyjnych twórców.

Nawiązał również kontakty z działaczami antysocjalistycznymi, od których także otrzymał nielegalne wydawnictwa książkowe i opracowania do wykorzystania w trwającej na Zachodzie antypolskiej kampanii.

Aktualnie E. PUACZ jest właścicielem księgarni polonijnej - 2886 Milwaukee Ave, Chicago ILL 60618, tel. nr 489-2554, prowadzącej m.in. import i dystrybucję polskich książek. W prowadzeniu księgarni pomaga mu jego żona:

Figurantem dn. 8.XII 83r.
Gburul

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

- 2 -

Mirosława STANISŁAWSKA-PUACZ
c. Tadeusza, ur. 10.01.1946 r.
przebywająca w USA od 1976 r. na podstawie paszportu konsularnego K-IV-0271640.

- W związku z prowadzonym rozpracowaniem Marka NOWAKOWSKIEGO, uprzejmie proszę o rozpatrzenia możliwości:
- ustalenia miejsca zamieszkania oraz telefonu E. PUACZA w Chicago;
 - zebrania danych charakteryzujących wymienione osoby oraz prowadzoną przez nich księgarnię;
 - ustalenia, czy w księgarni prowadzona jest sprzedaż m.in. książek M. NOWAKOWSKIEGO /tytuły/, taśm, względnie kaset magnetofonowych z nagranyymi utworami wymienionego literata;
 - nabycia wspomnianych publikacji M. NOWAKOWSKIEGO, które mogłyby stanowić dla nas wartość dowodu procesowego.

Załącznik 1

kserokopia wizytówki E. PUACZA

DYREKTOR DEPARTAMENTU III MSW
GEN. BRYG. H. DANKOWSKI

Oprr-2 egz.

Egz. nr 1 - adresat

Egz. nr 2 - a/a

Wyk. ZG/EV

Edward Puacz
6268 Aberdeen Avenue
Goleta-St. Barbara, CA 93017

IMPORT & DISTRIBUTION OF POLISH BOOKS & MAGAZINES
SERVICES FOR LIBRARIES, SCHOOLS AND ORGANIZATIONS
POLISH GREETING CARDS, RECORDS & NOVELTIES
KSIĄZKI I CZASOPISMA KRAJOWE I EMIGRACYJNE.

"POLONIA"
Book Store & Publishers Co.

EDWARD PUACZ, PRES.
PHONE 489.2554

2886 MILWAUKEE AVE.
CHICAGO, ILL. 60618

strona: 0038

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

IPN BU 0222/156

OE-IV-002480/83 A. Górski

24
24

Warszawa, dnia 17 grudnia 1983r.

TAJNE SPECJALNEGO ZNACZENIA

Egz. Nr ..1

DYREKTOR DEPARTAMENTU III MSW

GEN. BRYG. H. DANKOWSKI

W nawiązaniu do Waszego pisma OE IV 002480/83 z dnia 6.12.1983r. dot. kontaktów figuranta sprawy krypt. "NOWY" z ob. - E. PUACZEM, przesyłamy w załączeniu informację dot. prowadzonej przez niego księgarni "Polonia" Book Store w Chicago.

Ew. publikacje M. Nowakowskiego uzyskane z księgarni E. PUACZA prześlemy w ślad za niniejszym pismem, w terminie późniejszym.

DYREKTOR DEPARTAMENTU I MSW

GEN. BRYG. Z SAREWICZ

Wyk w 2 egz. MK/DW
Egz. Nr 1 - adresat
Egz. Nr 2 - a/a
L.dz.masz. - 1332

strona: 0039

14

Warszawa, dnia 17 grudnia 1983r.

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

T A J N E
Egz. poj.

I N F O R M A C J A

dot. E. PUACZA - właściciela "Polonia" Book Store and Publishers Co. w Chicago

Edward PUACZ jest właścicielem jedynej na terenie Chicago /największej w USA/, księgarni polonijnej nazwanej "Polonia" Book Store, która mieści się pod adresem: 2886 N. Milwaukee Ave. Chicago Ill. 60618. Lokal księgarni mieści się w centrum tzw. dzielnicy polonijnej w Chicago.

Księgarnia E. Puacza posiada kilka działów m.in. dział literatury pięknej, gdzie większość tytułów sprowadzona jest z Polski w ramach współpracy E. Puacza z "Ars Polona". "Ars Polona" jest również dostawcą gazet oraz czasopism krajowych, które można w ilości około 20 tytułów abonować lub nabywać w księgarni. Księgarnia sprzedaje również płyty gramofonowe, pocztówki itp.

Stosunkowo duży i ważny dział księgarni stanowią wydawnictwa emigracyjne tj. Instytutu Literackiego w Paryżu, "Kultury" oraz literatura tzw. drugiego obiegu - "Nowa" itp. W dziale pracy emigracyjnej i "podziemnej" krajowej znajduje się ok. 15 tytułów w tym m.in. "Kontakt".

Księgarnia jest prowadzona przez małżeństwo Puaczów oraz 3 sprzedawczynie - Polki - czasowo przebywające w USA. Poza działalnością księgarską E. Puacz zajmuje się również działalnością wydawniczą. Nie dysponując zbyt dużym funduszem na ten cel P. wydaje jeden, dwa tytuły rocznie. Wybór i kwalifikacja prac do druku należy tylko i wyłącznie do kompetencji E. Puacza. Jest bardzo prawdopodobne, iż literatura opozycyjna w tym M. Nowakowskiego może pozostawać w jego zainteresowaniu. Wiadomo nam, iż w przeszłości P. kilkakrotnie dysponował rękopisami pamiętników, opowiadań biograficznych przemyconych lub przewiezionych z Polski. P. jako prawie że monopolista na rynku USA, otrzymuje często zarówno rękopisy jak też gotowe publikacje z prośbą o ich dalszy kolportaż na terenie USA. Wiadomo nam, iż P. utrzymuje bardzo aktywne kontakty handlowe z amerykańskimi ośrodkami uniwersyteckimi, którym sprzedaje większość tytułów. P. przyznaje, iż niewielki tylko procent jego działalności księgarskiej jest realizowany w drodze sprzedaży indywidualnej. Nie umniejsza to faktu, iż jego

23
26

księgarnia jest jednym z największych centrów kolportażu /poza działalnością wydawniczo-kolporterską "Pomostu" na terenie USA/ a na pewno największym w stanach centralnych i zachodnim wybrzeżu USA. P. wychodzi też ze swoją działalnością na teren Kanady i Wielkiej Brytanii uczestnicząc w organizowanych tam spotkaniach wydawców i księgarzy. Jak nam wiadomo P. prezentuje wtedy w większości wydawnictwa emigracyjne lub opozycyjne.

E. Puacz w USA przebywa od lat sześćdziesiątych. W Santa Barbara ma siostrę - Mc. Cormick /ok. 90 lat/, Ideowo związany z powojenną emigracją polityczną. Nieformalnie powiązany z KPA / Kongres Polonii Amerykańskiej/ oraz SPK / Stowarzyszenie Kombatantów Polskich/. Bardzo dobre układy P. posiada z tzw. "rządem londyńskim". Współpracuje z paryską Kulturą, a także Biurem NSZZ "Solidarność" w Paryżu, skąd otrzymuje "Kontakt". Odnótowaliśmy kilkakrotnie fakt spotkań i rozmów M. Chojeckiego - wydawcy "Nowej" z E. PUACZEM w Chicago. P. ma też utrzymywać bliżej niesprecyzowane kontakty z emigracją w Szwecji, skąd miał otrzymać przemycone z Polski nielegalne wydawnictwa b. "Solidarności". Nie wykluczone, iż P. podczas swych częstych przyjazdów do Polski / sprawy służbowe związane ze współpracą z "Ars Polona"/, może spełniać rolę łącznika między krajowymi ośrodkami opozycyjnymi a emigracją. Warto również dodać, iż P. utrzymuje oficjalne kontakty z naszymi przedstawicielstwami w Chicago.

Opr. M.K.

MINISTERSTWO
SPRAW WNESTRZANYCH

Warszawa, dnia 2 lutego 1984r.

244 L. dz. O.C.B.-00360/84

TAJNE SPECJALNEGO ZNACZENIA
Egz.Nr 1.

Gen Wasyl
Pr. referencje
Gen Wasyl

DYREKTOR DEPARTAMENTU III MSW
GEN. BRYG. H. DANKOWSKI

Wyk IV -
wskaz do W.I
Tow. Kad. Szulca
%

6.02.84
Tow. Majdanek
przebieg do
wiadomości

6.02.84
Pf

W nawiązaniu do naszego pisma L.dz. OCB-003991/83 z dnia 17 października 1983 r. dot. księgarni "POLONIA" Book Store w Chicago prowadzonej przez obyw. USA - E. PUACZA, przesyłamy w załączeniu dwie publikacje M. Nowakowskiego sprzedawane w w/w księgarni.

"Raport o stanie wojennym" część II, oraz "Notatki z codzienności" /grudzień 82 - lipiec 83/ wydane w 1983 r. przez Instytut Literacki w Paryżu. Dodatkowo przekazujemy też aktualny katalog księgarni.

Według posiadanych informacji księgarnia sprzedaje również książkę M. Nowakowskiego pt. "Księżę nocy," wydaną przed kilku laty przez oficjalne wydawnictwo krajowe oraz "Tutaj całować nie wolno" wydaną nakładem własnym E. Puacza w 1979r.

~~Prosimy o informację czy i do jakiego terminu mamy kontynuować kontrolę księgarni E. Puacza pod kątem publikacji M. Nowakowskiego.~~

Załącznik 3.

Wyk. w 2 egz. K.M./ZK
Egz. Nr 1 - adresat
Egz. Nr 2 - s/a

DYREKTOR DEPARTAMENTU I MSW
(Signature)
GEN. BRYG. ZDZISŁAW SAREWICZ

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

WARSZAWA 1985.01.23

TAJNE SPEC. ZNACZENIA

egz. pojedynczy

35
38

PROTOKÓŁ

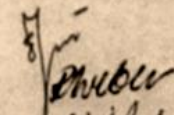
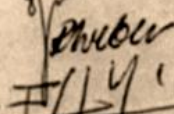
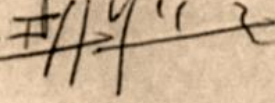
zniszczenia materiałów Departamentu Techniki MSW

W dniu 23.01.1985r Komisja Wydziału IV
Departamentu III MSW w składzie:

1. por. Edward Jurewicz - przewodniczący
2. por.yszard Heber - członek
3. st. sier. Edward Jakimowicz - członek

zniszczyła następujące materiały Departamentu Techniki MSW:

1. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 1 z dn. 23.12.1983	- L.dz. OE-IV 002627	83
2. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 2 z dn. 27.12.1983	- L.dz. OE-IV 002627	83
3. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 1 z dn. 22.02.1984	- L.dz. OE-IV 00443	84
4. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 2 z dn. 23.02.1984	- L.dz. OE-IV 00443	84
5. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 3 z dn. 24.10.1984	- L.dz. OE-IV 00443	84
6. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 4 z dn. 21.11.1984	- L.dz. OE-IV 00443	84
7. Komunikat PT "Hydrauce"	nr 5 z dn. 16.12.1984	- L.dz. OE-IV 002507	84

Komisja: 1. por. Edward Jurewicz -
 2. por.yszard Heber -
 3. st. sier. Edward Jakimowicz -

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

TAJNE

SPILNOWANO data 1.1. KWIEC. 1985

nr mikrofilmu: 52980/2

NOTATKA INFORMACYJNA

z opracowania pod względem ewidencyjno-operacyjnym i archiwalnym akt sprawy

Operacyjna
(rodzaj sprawy)

nr archiwalny 52980/II

Wypisano na figurantów sprawy do KOI i skorowidzów archiwalnych następujące wzory karty:

Nazwisko i imię figuranta	Wzory kart	Uwagi
1. PŁACZ EDWARD S. NAPOLEDNA, ur. 13.10.1905r. - zmort 16.I.85r. <i>Miroslawa</i>	E-14 W.III	8. MAR 1985
2.		
3. STANIŚCZAKOWSKA - PŁACZ C. TADEUSZA, ur. 10.01.1946r.	E-14 W.III Kag. H.I EO-130	18. MAR 1985 Nietaksona Opisywa wydawca "NOWEJ"
4.	EO-130	15/28 - " "
5.	Kryptonim	"wydawca"
6.	ucz. dep.	W.IV D.III - 32399
7.		
8.		
9.		
10.		

Streszczenie sprawy z końcowym wynikiem. N-ry str. ważniejszych dokumentów.

W miesiącu sierpniu i wrześniu 1983r. przebywali w PRL. W tym okresie nawiązali szereg kontaktów z działaczkami autypaństwowymi, między innymi z literatem Markiem Nowakowskim, w celu udzielenia pomocy finansowej dla "NOWEJ"

Rok brakowania mat. 1996

Rok brakowania mikro. 2010

Warszawa,

85-03-14
(data sporządzenia)

Wals

(podpis opracowującego)

E-44/74

R

Archiwum IPN
kopia do celów szkoleniowych

strona: 0003

SADURCZYK

Times™

Pismo społeczno-historyczne IX Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Lublinie.

Redakcja:
Dr. Ireneusz Sadurski
Mateusz Frączek